

વિશ્લેષણ • દેશમાં માત્ર 5% ઘરેલુ વીજ વપરાશકારોએ રૂફટોપ સોલરની ઈચ્છા બતાવી છે

સૌર ઊર્જાના પારંપરિક મોડલ્સથી આગળ વિચારવું પડશે

ભાવના ત્યાગી

પ્રોગ્રામ એસોસિએટ, કાઉન્સિલ ઓન એનર્જી, એનવાયર્નમેન્ટ એન્ડ વોટર

ભારત અક્ષય ઊર્જાનો ઉપયોગ વધારવા માટે એક કરોડ ઘરની છત પર સોલર પેનલ લગાવવા માગે છે. તાજેતરમાં જ પીએમ સૂર્યોદય યોજનાની જાહેરાત થઈ છે, જેનું લક્ષ્ય ઘરોનું વીજબીલ ઘટાડવાનું છે. સોલર રૂફટોપ માટે અરજી પ્રક્રિયાને સરળ બનાવાઈ છે. લોકો વિજબીલની સાથે અરજી કરી શકે છે. રૂફટોપ સોલરનો ઈન્સ્ટોલેશન રિપોર્ટ જમા થયાના 30 દિવસના અંદર અરજીકર્તાના બેન્ક ખાતામાં સબસિડી (1-3 કિલોવોટ સિસ્ટમ માટે રૂ.18,0000 પ્રતિ કિલોવોટ) આવી જાય છે. સૌર ઊર્જા, દેશમાં હરિત ઊર્જાની દિશામાં પરિવર્તનનો નવો ઈતિહાસ લખી શકે છે. જોકે, આગળનો માર્ગ પડકારજનક છે.

20મા ઈલેક્ટ્રિક પાવર સરવે અનુસાર,

2030 સુધી ભારતમાં ઘરેલુ વીજળીની માગ બમણી થવાની અપેક્ષા છે. કાઉન્સિલ ઓન એનર્જી, એનવાયર્નમેન્ટ એન્ડ વોટર (સીઈઈડબલ્યુ)ના તાજેતરના અભ્યાસ મુજબ, શહેરી અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં 25 કરોડ ઘરની છત પર 637 ગીગાવોટ રૂફટોપ સોલર લગાવવાની ક્ષમતા છે. આ તકનીકી ક્ષમતાના માત્ર એક તૃતિયાંશ રૂફટોપ સોલરથી ભારતની ઘરેલુ ઊર્જાની માગ (લગભગ 310 અબજ કિલોવોટ અવર) પૂરી થઈ શકે છે. રાજસ્થાન, કર્ણાટક, ગુજરાત જેવા કેટલાંક રાજ્યો સુધી ફેલાયેલી યુટિલિટી સ્કેલ સૌર ઊર્જા ઉત્પાદનથી વિરુદ્ધ રૂફટોપ સોલરની ક્ષમતા સમગ્ર દેશમાં હાજર છે. રૂફટોપ સોલરથી વપરાશકાર ઊર્જામાં આત્મનિર્ભર બની શકે છે. આ સિવાય તે વધારાની પેદા થયેલી વીજળી, વિદ્યુત વિતરણ કંપનીઓ (ડિસ્કોમ)ને વેચીને કમાણી પણ કરી શકે છે. રૂફટોપ સોલરથી એક જ સ્થાને સૌર ઊર્જાનો વપરાશ અને ઉત્પાદન થાય છે, એટલે તેનાથી પાવર ગ્રિડ પર દબાણ

ઘટાડવામાં પણ મદદ મળે છે. સીઈઈડબલ્યુના અભ્યાસનું અનુમાન છે કે, બિહાર અને મેઘાલયમાં ગ્રામીણ ઘરો પર રૂફટોપ સોલર લગાવવાથી ડિસ્કોમને પ્રતિ 100 મેગાવોટ સૌર ઊર્જા ક્ષમતા પર રૂ.2,700 કરોડની બચત થઈ શકે છે. આપણે ત્રણ બાબતો પર ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. પ્રથમ- એક કિલોવોટથી નાના રૂફટોપ સોલર સિસ્ટમ માટે સબસિડી શરૂ કરવામાં આવે. અમારા વિશ્લેષણમાં જાણવા મળ્યું કે, નીચેના સ્લેબમાં વીજળીની ઓછી માગને કારણે 50 ગીગાવોટ રૂફટોપ સોલરની ક્ષમતા 1 કિલોવોટથી ઓછી શ્રેણીમાં છે. જોકે, વર્તમાન નિયમ 1 કિલોવોટથી ઓછા રૂફટોપ સોલરને માન્યતા આપતો નથી અને સબસિડી લાગુ થતી નથી. આ વર્ગમાં સબસિડીથી ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં રૂફટોપ સોલર અપનાવવાનો દર વધશે.

બીજું- રૂફટોપ સોલરની માગમાં તેજ માટે રાષ્ટ્રીય સ્તરે જાગૃતિ અભિયાન ચલાવવામાં આવે. સીઈઈડબલ્યુનું

અનુમાન છે કે, દેશમાં માત્ર 5% ઘરેલુ વીજ વપરાશકારોએ રૂફટોપ સોલરની ઈચ્છા બતાવી છે. ટેકનોલોજી, તેના ફાયદા, સબસિડી અને મીટરિંગ માટે ડિસ્કોમની પ્રક્રિયાઓ સંબંધિત જાગૃતિ જરૂરી છે. રાજ્યોએ પણ રૂફટોપ સોલર, સરકારી યોજનાઓ, વર્ચ્યુઅલ/ફિઝિકલ સિસ્ટમ ટૂર અને સબસિડી/લોન કેલ્ક્યુલેટર અંગે મૂળભૂત, વિશ્વસનીય અને આકર્ષક માહિતી પૂરી પાડવા એક સમર્પિત પોર્ટલ બનાવવું જોઈએ.

ત્રીજું- સૌર ઊર્જાના પારંપરિક મોડલ્સથી આગળ વધવું જોઈએ. મોટાભાગના ઘરેલુ વીજ વપરાશકારો માટે નાણાકીય મદદ વગર રૂફટોપ સોલર ફિટ કરવું સહેલું હોતું નથી. ધાબાનો માલિકી અધિકાર, મૂડીનો અભાવ, જુદી-જુદી માગણીઓ જેવા અવરોધો દૂર કરવા માટે કમ્યુનિટી સોલર અને સોલર પાર્ટનર જેવા નવા મોડલ્સના નિયમોની જરૂર છે.

(આ લેખના સહલેખક નીરજ કુલદીપ છે)